

MindMe

- koulu kuuluu kaikille



NUORTEN FOORUMIEN RAPORTTI

Raportin on koonnut Milja Kaijanen



LYHYESTI MINDME-PROSESSISTA

Osallistujille maksuton *MindMe* - koulu kuuluu kaikille 2019-20 -koulutus- ja kehittämisprosessi TAYS- ja KYS-alueen viidessä kunnassa käynnistyi syksyllä 2019. Koulutusprosessi auttaa yksittäisiä kuntia kehittämään ja mallintamaan hyviä käytäntöjä. Kohderyhmänä ovat opetustoimen ja opiskeluhuollon toimijat, jotka työskentelevät peruskouluikäisten sijoitettujen sekä kouluikäismättömien lasten ja nuorten kanssa.

Koulunkäynnin sujuminen ja koulupolulla pysyminen on keskeisin suojaava tekijä erityisesti sijoitettujen ja erityistä tukea tarvitsevien lasten ja nuorten hyvinvoinnin kannalta myös aikuisuudessa. Lasten psyykkisen oireilun ja koulupoissaolojen lisääntyminen jopa alakouluissa haastaa opetushenkilöstöä ja muita toimijoita. Kentällä on tarve selkeille toimintamalleille ja rakenteille. Haasteiden moninaisuus edellyttää tiivistä monialaista yhteistyötä sosiaalitoimen, koulun ja terveydenhuollon yhdyspinnoilla, osaamisen ja osallisuuden vahvistamista sekä SiSoTe-yhteistyössä kehitettyjä rakenteita.

Prosessin tavoitteet:

- Vahvistaa monialaisen verkoston osaamista ja yhteistyötä kouluikäismättömien ja sijoitettujen lasten ja nuorten tukemisessa koulupolulla
- Edistää lasten ja nuorten sekä heidän lähiaikuistensa kuulluksi tuleamista ja osallisuutta lasta ja nuorta koskevissa asioissa
- Käynnistää kunnissa oman työn kehittämisprosessit
- Edistää kokemusasiantuntijuuden hyödyntämistä kehittämistyössä ja tarjota vertaistukea nuorille

Pesäpuu ry:n Sisukas-toiminta ja UP2US-hanke järjestivät syksyllä 2019 sijoitetuille nuorille kaksi foorumia (Tampereella ja Jyväskylässä). Nuorten ajatukset tuotiin esille *MindMe*-valtakunnallisessa seminaarissa (26.11.) ja siten osaksi kunnan kehittämistyötä. Yhteistyökumppaneina Pesäpuulle prosessissa ovat Valteri, Opetushallitus ja VIP-verkosto (vaativan erityisen tuen ohjaus- ja palveluverkosto).

ESITTÄYTYMINEN JA ENSIMMÄISET FIILIKSET



“
Tuntuu et teki mieli mennä
piiloon ku ei jaksanu tehdä
mitään.

“

Tampereen foorumi alkoi sillä, että nuoret kuvasivat kalakorttien (Funky fish feelings -kortit) avulla sen hetkisiä ajatuksiaan ja tuntemuksiaan kouluun liittyen. Tähän listaan on koottu nuorten näkemyksiä:

- "Ristiriitainen kuva, vähän välienselvittelyä. Yläasteella meillä luokka oli rauhaton ja se oli hyvin vaikeaa aikaa, ku oli lastensuojeluki mukana."
- "Tuntuu, et teki mieli mennä piiloon ku ei jaksanu tehdä mitään."
- "Kala, joka on saanut madon irti kourusta. Se kuva koulusta et kuhan työskentelee tarpeeksi hyvin, ni se edistyy."
- "Koulunkäynnistä tosi pitkä aika, ni tällä hetkellä hämmentynyt." (alanvaihtaja)
- "Koulussa on aika paljon opiskeltavaa ja työtä ni välillä menee pää pyörälle."
- "Yksinäinen kala toiseen suuntaan. Vähän ehkä surullista. Ajattelen lastensuojelun ja sijaishuollon näkökulmasta, ni oli aina erilainen verrattuna muihin ku muut asu omissa kodeissa."

VÄITTÄMÄTYÖSKENTELY

Sekä Tampereen että Jyväskylän foorumeissa varsinainen työskentely fiiliskierroksen ja tustustumisen jälkeen alkoi janatyöskentelynä. Nuorille esitettiin väittämiä, joiden mukaan he asettuivat tilaan janalle. Janan päissä oli väittämän ääripäät ja nuoret saivat asettua janalle siihen kohtaan, mikä itsestä tuntui siinä hetkessä sopivalta. Janaan asettumisen jälkeen keskusteltiin yhdessä siitä, mitä ajatuksia väittämä nuorissa herätti.

Väittämä 1: Kouluruoka on hyvää. Monella nuorella oli positiivisia muistoja kouluruuasta. Parasta ruuan todettiin olleen opiskelujen loppuvaiheessa, sillä vaihtoehtona olisi ollut ruuan kokkaaminen itse. Kasvisvaihtoehdot koettiin epäonnistuneina. Osan mielestä suurkeittiössä tehty ruoka oli pahaa.

Väittämä 2: Koulussa kavereilla on tärkeä merkitys. Kaikkien nuorten mielestä kavereiden merkitys oli suuri. Toisaalta merkitys ei aina ole ollut positiivinen. Omasta taustasta kertominen koettiin pääosin haastavana. Moni nuori kertoi, että kertomisesta oli aiheutunut leimaa, kiusaamista tai hankaluutta kavereiden saamisessa. Kiusaaminen näyttäytyi esimerkiksi haukkumisena, syrjintänä tai ryhmän ulkopuolelle jättämisenä. Osalle kavereista on nuorten mukaan ollut helpompi kertoa lastensuojelutaustasta kuin toisille. Vaikka kaverit eivät ole aina tarkalleen ymmärtäneet, mistä lastensuojelussa on kyse, ovat kaverisuhteet silti olleet positiivisia. Osalla nuorista on ollut kavereita, joilla on itsellään lastensuojelutausta. Silloin on ollut ehkä helpompi puhua, kun on ollut samanlainen kokemusta. Toisaalta moni kertoi, ettei omilla kavereilla ole ollut kokemusta lastensuojelusta. Kaveriporukkaa on silloin yhdistänyt esimerkiksi se, että on hölmöilty yhdessä tai yritetty selvittää koulussa kiusaamisen keskellä. Lastensuojelutaustasta ei ole aina kehdattu kysyä puolin tai toisin.

VÄITTÄMÄTYÖSKENTELY

Väittämä 3: Koulussa on turvallista. Nuoret hajautuivat janalla eri kohtiin. Olo koulussa on koettu fyysisesti turvallisemmaksi kuin henkisesti. Aikuisten läsnäolon ja puuttumisen koettiin tuovan turvaa. Ammattikoulussa ja lukiossa olo koettiin keskimäärin turvallisemmaksi verrattuna yläasteeseen. Nuorten mukaan turvallisuutta heikentää erityisesti kiusaaminen. Sosiaalisen median nähdään lisänneen kiusaamista. Kouluampumisten medianäkyvyys on myös luonut turvattomuutta. Yksi nuori kertoo olleensa itse se, joka toi turvattomuutta kouluun omalla väkivaltaisuudellaan.

Väittämä 4: Koulussa on 1-10 turvallista aikuista, kenelle voi puhua asioistaan. Moni nuorista on kokenut, etteivät aikuiset ole olleet kiinnostuneita heidän asioistaan. Terveystenhoitajat, koulupsykologit, erityisopettajat, opot ja kuraattorit ovat olleet sellaisia ihmisiä, jotka ovat välittäneet ja auttaneet. Toisaalta esimerkiksi koulupsykologi on näyttäytynyt useammalle nuorelle henkilönä, joka ei ole uskonut nuoren tarinaa tai on ollut hämmentynyt nuoren kertomuksesta. Turvallisiakin aikuisia on nuorten koulumatkalla ollut, esimerkiksi opettajia.

Väittämä 5: Koulu on tärkeä osa nuoren elämää. Suurin osa nuorista oli sitä mieltä, että koulu on ollut tärkeä osa elämää. Koulu on esimerkiksi luonut rutiineja, opettanut sosiaalisuutta ja vaikuttanut itsenäistymiseen. Yksi nuori nosti esiin oman kokemuksensa siitä, ettei koulu ole ollut niin tärkeä osa elämää, sillä se on aiheuttanut paljon ahdistuneisuutta ja kiusaamista.

Väittämä 6: Koulun aikuiset tarvitsisivat lisää ymmärrystä lastensuojelusta. Suurin osa nuorista koki, että aikuiset tarvitsisivat lisää ymmärrystä lastensuojelukokemuksen omaavan nuoren elämään.

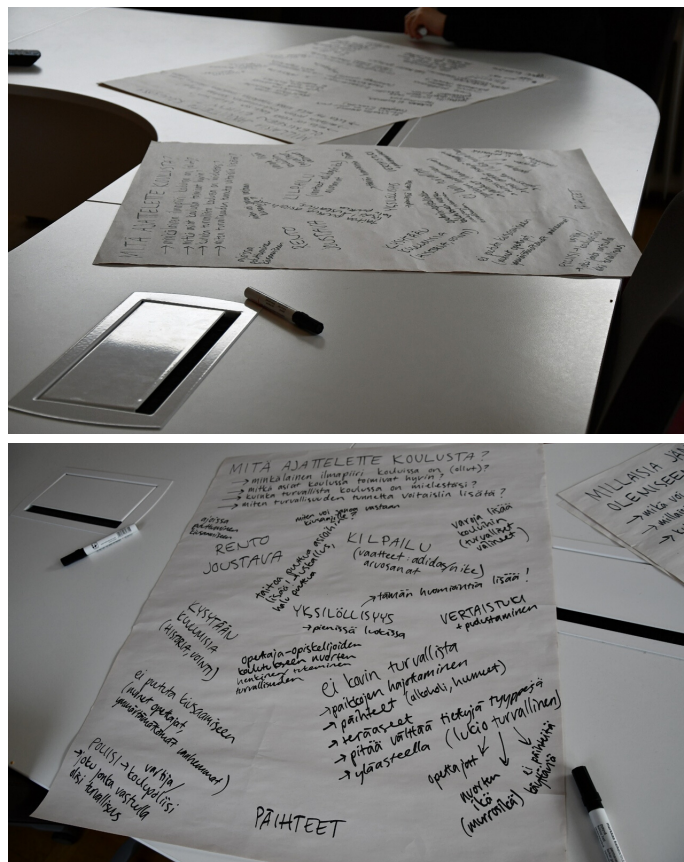
”Viikonlopun ollu kotona, jossa äiti ollu psykoosissa ja värkänny eri miehien kanssa ni maanantaina ei oo koulussa matikan läksyt tärkeimpiä mielessä. Koulussa pitäis olla enemmän ymmärrystä.”

PIENRYHMÄTYÖSKENTELY

“

”Ilmapiiri oli kilpailuhenkinen; kuka oli paras, kellä oli uusimmat vaatteet ja piti olla adidasta ja nikee. Jos olit saanu hylätyn kokeesta, ni kukaan ei enää sulta kyselly mitään. Ilmapiiri oli kilpailua koko ajan eikä yhtään rento.”

”



Seuraavaksi foorumeissa jakauduttiin pienempiin ryhmiin keskustelemaan kouluun liittyvistä kysymyksistä. Pienryhmissä jaettiin ajatuksia esimerkiksi koulun ilmapiiristä ja turvallisuudesta sekä koulunkäynnin jännitteistä ja tuesta.

Mitä ajattelette koulusta? Minkälainen ilmapiiri kouluissa on (ollut)?

Pienryhmässä nousi esiin tässä yhteydessä kaksi erilaista ilmapiiriä, rento ja kilpailuhenkinen. Kaksi nuorta kuvasivat koulussa olleen rento ilmapiiri. Toisen heistä koulussa rentous syntyi siitä, että jos ei jaksanut tehdä tehtäviä, saattoi päästä sohvalle hetkeksi rentoutumaan. Ilmapiiri oli rento ja joustava, koska kyseessä oli pieni erityisluokka, jossa oli vähän oppilaita ja monta opettajaa. Toinen nuori kuvasi lukiossaan olleen rento meininki: ei ollut hikipinkoilua, vaan avoin ilmapiiri ja kaikilla kavereita. Yksi nuori nosti esiin erilaisen näkemyksen ja kuvasi rentouden sijaan kilpailuhenkisyyttä.

PIENRYHMÄTYÖSKENTELY

Mitkä asiat toimivat koulussa hyvin?

Tämä kysymys herätti nuorissa ajatuksia kahteen eri suuntaan. Kaikille ei ollut helppoa nimetä tähän asioita, mutta osalla tuli hyvinkin konkreettisia asioita mieleen. Kaksi nuorista kuvasi sitä, että kysymys on hankala, sillä hyviä asioita ei tule oikein mieleen. Toisella heistä oli kokemus siitä, ettei juuri mikään koulussa toiminut erityisen hyvin ja hänellä heräsi ennemminkin ajatuksia siitä, mitä koulussa voisi parantaa. Toinen nuori kuvasi sitä, ettei ollut kiinnittänyt huomiota muihin, vaan kulki oikeastaan vain laput silmillä eteenpäin. Muut nuoret nostivat keskusteluun muistoja hyvistä asioista koulussa. Näitä olivat esimerkiksi luokkaretket, opettajien tuki ja kannustus, kaverit ja ruoka.

Yksi nuori kertoi siitä, miten hänen yläasteellaan oli osattu opettaa ja tukea oppilaita yksilölliset tarpeet huomioiden. Ammattikoulussa yksilöllistäminen ei ollut hänen mukaansa helppoa. Siellä sujui kuitenkin hyvin, sillä opettajat kuulivat laitoksessa asumisesta, joten he kyselivät kuulumisia ja omaa historiaa, ja huomioivat tällä tavoin nuoren. Toinen nuori puolestaan kuvasi sitä, että uusi koulu sijaishuoltopaikan muuttuessa olikin hyvä asia, sillä se tarjosi uuden alun ja siellä oli hyvä vastaanotto. Tämän kysymyksen yhteydessä nuoret keskustelivat myös siitä, miten he toivoisivat kouluihin aktiivisia aikuisia, jotka ottaisivat rohkeasti puheeksi asioita. Puheeksi ottamisen toivotaan tapahtuvan kuitenkin niin, että oltaisiin armollisia, jos nuori ei ole vielä valmis keskustelemaan. Tällöin oltaisiin kuitenkin rinnalla ja tarjottaisiin mahdollisuutta keskustella sitten, kun nuori on itse siihen valmis.

PIENRYHMÄTYÖSKENTELY

Miksi ei voi käydä koulua? Minkälaisia jännitteitä tai pelkoja koulussa olemiseen liittyy?

Oppimisvaikeudet	Motivaatio
Univaikeudet	Viha ja raivo
Kiusaaminen	Kotiongelmät
Pitkät koulumatkat	Koulun vaihtuminen
Esiintyminen	Luokalle jääminen
Ennakkoluulot	

Kysymys koulunkäyntiin liittyvistä jännitteistä ja peloista herätti paljon keskustelua. Erityisesti nousi esiin koulukiusaaminen. Nuoret kertoivat kokemuksistaan sekä kiusattuna että kiusaajana olemisesta. Lisäksi he olivat havainneet kiusaamista kouluympäristössä muiden ihmisten välillä. Nuoret kuvasivat, miten julmia ihmiset voivat olla toisilleen koulussa. Kiusaaminen saattoi kohdistua esimerkiksi kiusatun persoonallisuuteen, varallisuuteen tai lastensuojelutaustaan. Se näyttäytyi muun muassa väkivaltana, vähättelynä, haukkumisena, tavaroiden viemisenä, nettikiusaamisena tai syyttelynä.

Aikuiset eivät nuorten mukaan osanneet aina puuttua koulukiusaamiseen toivotulla tavalla. Osalla nuorista oli kokemus, että aikuiset eivät olleet puuttuneet konkreettisesti kiusaamiseen tai laittaneet kiusaajaa vastuuseen tämän toiminnasta. Yksi nuori kuvasi sitä, miten hän oli itse ollut kiusaajana, ja tilanteita ei ollut hoidettu niin, että se olisi saanut hänen toimintansa muuttumaan. Pari nuorta kertoivat puolestaan siitä, miten kiusaaminen oli yksi tapa ilmaista tai purkaa tunteita. Kiusaaminen oli tapa työstää hankalia kokemuksia omassa elämässä, eivätkä aikuiset tuntuneet puuttuvan siihen millään tavalla tai edes huomaavan tällaisia yhteyksiä kiusaamisen takana. Yksi nuori kysyikin osuvasti: *”Miten aikuiset ajattelee, miten voit opiskella yhtään mitään (ku elämässä ollu tällaisia asioita) ku ei ole turvallista koulussa?”*.

PIENRYHMÄTYÖSKENTELY

Kuka tai mikä niissä tilanteissa lohduttaa, rohkaisee tai antaa voimaa?

Nuoret kertoivat, että hankalissa tilanteissa auttaa ohjaajat, opo ja kasvatusohjaaja. Useampi nuori nostaa tässä esiin kavereiden merkityksen. Voimaa antaa esimerkiksi näyttämisen halu, onnistuminen sekä halu pärjätä elämässä. Luotettavat opettajat, joille voisi puhua, voisivat olla näissä tilanteissa tukena. Luokanvalvojat tai ryhmänohjaajat jakavat nuorten mielipiteitä: osan mielestä he ovat tukena ja osan mielestä heihin ei synny kunnan suhdetta. Nuoret pohtivat koulupsykologin ja kuraattorin roolia. He ehkä voisivat auttaa hankalissa hetkissä. Toisaalta monesti on tilanne, ettei psykologi tai kuraattori ole tavattavissa päivittäin, mikä tarkoittaa sitä, etteivät he ole saatavilla juuri silloin, kun on tarve. Jos kuraattori tai psykologi on paikalla esimerkiksi kerran viikossa, ei luottamussuhde häneen voi kunnolla syntyä.

Millaista tukea koulussa pitäisi olla?

Nuoret toivoivat, että koulupsykologit tai kuraattorit olisivat paikalla kouluissa koko ajan, jopa koulun jälkeenkin. Näin olisi mahdollisuus keskustelutuelle, jos koulupäivän aikana sattuu jotakin tai haluaa mennä puhumaan turvallisen aikuisen kanssa. Nuorten mielestä tapaamisajoissa tarvitaan joustoa, jotta olisi mahdollista saada apua akuuteissa tilanteissa. Ihanteellista olisi, jos ei tarvitsisi ajanvarauksen kautta mennä keskustelemaan. Toinen ehdotus oli se, että olisi joku aikuinen, joka voisi ohjata oppilasta eteenpäin palveluiden piiriin ja jolle voisi soittaa tarvittaessa. Tällöin otettaisiin heti tosissaan ja annettaisiin ohjeita, miten voi toimia ja kehen voi olla yhteydessä. Nuoret kuvasivat, että pelkästään tieto siitä, että on olemassa joku, joka tarvittaessa auttaa nuorta, voi riittää.

PIENRYHMÄTYÖSKENTELY

Millaista tukea pitäisi koulussa olla?

Nuoret pohtivat sitä, että koulussa olisi hyvä olla matalan kynnyksen paikka, jossa voisi puhua, sillä esimerkiksi rehtorille tai sosiaalityöntekijälle ei välttämättä uskalla puhua. Keskustelua syntyi siitä, millaiselle aikuiselle on helppo puhua. Sellaiselle aikuiselle on helppo puhua, joka kertoo itsestään ja omasta elämästään jotain tai jolla on samoja kokemuksia kuin itsellä. Helppoutta lisää se, jos aikuinen on ammattilainen ja avoin sekä helposti lähestyttävä takakireyden sijaan.

Nuoret toivovat aikuisilta aktiivisuutta, ymmärtävääsyyttä, luottamusta, ennakkoluulottomuutta, kiinnostuneisuutta sekä selkeää ohjaamista. Aikuisen toivotaan antavan nuorelle tarvittaessa aikaa ja etäisyyttä. Nuoret toivovat, että aikuinen ottaa huomioon nuoren taidot ja kohtaa nuoren nuorena eikä pelkästään lastensuojeluasiakkaana. Hyvä kohtaaminen on syntynyt esimerkiksi siitä, että ilmapiirissä on ollut mukana huumorintajua ja rentoutta samalla, kun tilanne otetaan tosissaan ja tartutaan toimeen. Hyvä kohtaaminen on sitä, että aikuinen uskoo nuoreen ”silloinkin ku perseilee”. Myös hyvän suhteen luominen luokanvalvojan kanssa on nuorille tärkeää. Nuoret toivovat, että luokanvalvoja olisi kiinnostunut nuoresta ja kysyisi miten menee. Tukea kaivataan lisäksi siihen, että ilmapiiri koulussa olisi avoimempi ja vähemmän leimaava, ettei tulisi esimerkiksi ennakkoluuloisia oletuksia sijoitetusta nuoresta. Yksi nuori nostikin esiin sen, miten helppoa on alkaa käyttäytymään sillä tavalla kuin ympäristö olettaa sinun käyttäytyvän.



PIENRYHMÄTYÖSKENTELY

Kuinka turvallista koulussa on mielestäsi?

Nuoret keskustelivat pienryhmissä siitä, miten turvallisuus tai turvattomuus on näyttäytynyt koulussa. Yläaste on koettu keskimäärin turvattommaksi kuin lukio. Yläasteella turvattomuutta on tuottanut etenkin kiusaaminen ja päihteiden käyttö. Myös väkivalta on aiheuttanut turvattomuutta. Yksi nuori kuvasi sitä, miten henkilökunnan asenteet ja kohtaaminen voivat luoda turvattomuutta. Myös yhteishengellä on vaikutusta turvallisuuteen. Toinen nuori pohti, etteivät nuoret opettajat uskalla puuttua kiusaamiseen. Lastensuojelutausta saattaa myös vaikuttaa turvallisuuden tunteeseen. Sen myötä voi tulla paine suoriutua koulussa hyvin. Toisaalta lastensuojelulla on peloteltu.

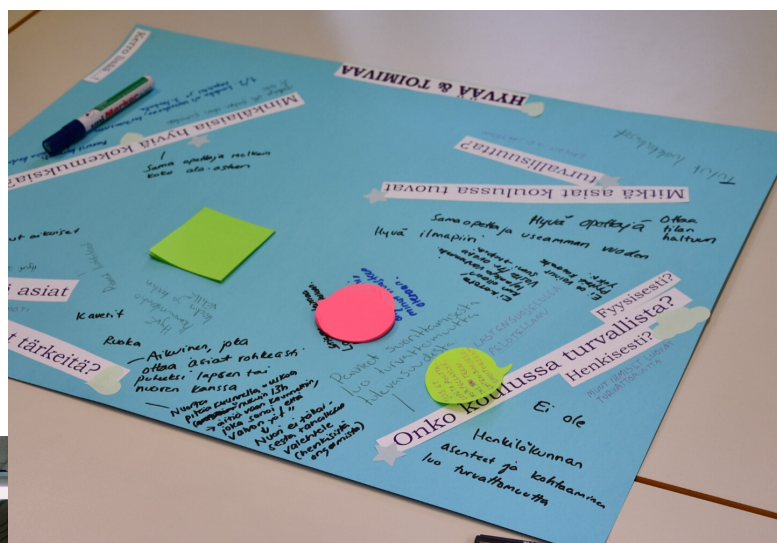
Turvallisuutta lisää nuorten mielestä turvalliset opettajat, kaverit ja musiikki. Nuoret keskustelivat siitä, miksi lukio on koettu yläastetta turvallisemmaksi. Lukioon valikoituu ehkä tietynlaisia ihmisiä, mikä saattaa olla yksi syy turvallisempaan ilmapiiriin. Toisaalta syy voi olla myös se, että nuoret ovat kasvaneet ja murrosikä on takana, joten nuoret käyttäytyvät ehkä sen takia eri tavalla lukiossa.

”Ei ollu turvallinen yläaste, pakko sanoa et oli paljon poikia, jotka poltti roskiksia ja hajotti ikkunoita, olivat kännissä koulussa, oli teräaseita mukana. Oon koko ajan tiennyt ketä kannattee välttää ja kenen kans ei kannate olla.”

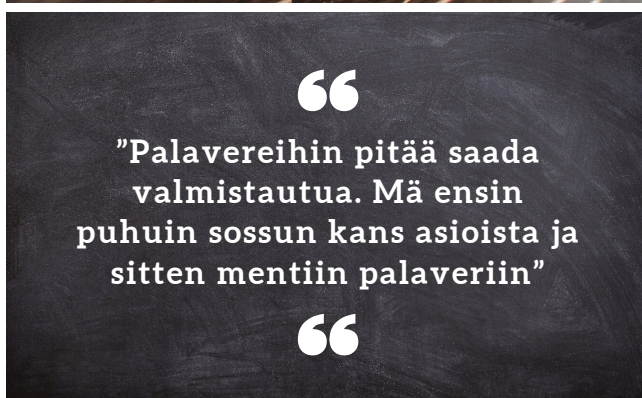
PIENRYHMÄTYÖSKENTELY

Miten turvallisuuden tunnetta voitaisiin lisätä kouluissa?

Nuorten mukaan opettajat ja kaverit ovat keskeisessä roolissa tässä. Opettajien koulutuksessa olisi hyvä opettaa sitä, miten esimerkiksi kiusaamiseen voi puuttua. Opettajilla pitäisi olla turvallinen olo tilanteisiin puuttuessa, esimerkiksi niin, etteivät opettajat pelkäisi tai miettisi liikaa mitä voi sanoa tai miten voi puuttua. Nuoret näkevät myös kaverisuhteiden tukemisen tärkeänä. Heidän mukaansa kaverisuhteita pitäisi tukea koulussa enemmän. Nuoret ideoivat lisäksi sitä, voisiko kouluissa olla koulupoliisi paikalla. Se toisi turvallisuuden tunnetta, jos paikalla olisi joku ihminen vahtimassa nimenomaan turvallisuutta. Nuoret pohtivat sitä, kenelle turvallisuuden tunteen luominen koulussa kuuluu.



KOULUPALAVERIT



Jyväskylän nuorten foorumissa työskenneltiin loppuajasta palaveriiden äärellä.

Miten palaveriinkin tulisi valmistautua?

Nuoret esittivät toiveen siitä, että kysyttäisiin etukäteen nuorelta itseltään, mistä hän toivoisi palaverissa puhuttavan. Etukäteen olisi hyvä kertoa myös aikuisten näkökulma siitä, mistä olisi tarve keskustella. Tietämättömyys palaverin järjestämisen syistä aiheuttaa jännitystä ja pelkoa, vaikka koulu muuten tuntuisikin turvalliselta paikalta. Nuoret toivoivat, että palaveriin voisi valmistautua etukäteen turvallisen aikuisen kanssa. Silloin voisi sopia asiat, joista ei toivota puhuttavan palaverissa. Turvallisen ja nuoren itsensä valitseman aikuisen läsnäolo palaverissa koettiin tärkeänä. Nuoret pohtivat tässä yhteydessä sitä, saako esittää toiveita siitä, missä ja milloin palaveri pidetään tai ketä palaveriin tulee paikalle. Onko esimerkiksi vanhempien tarve tulla paikalle? Kutsu palaveriin olisi nuorten mielestä hyvä esittää ajoissa ja yksilöllisesti.

KOULUPALAVERIT

Miksi palavereita järjestetään?

Nuoret keskustelivat omista ajatuksistaan tähän kysymykseen liittyen. Heidän näkemyksensä mukaan palavereita järjestettiin koulunkäynnin suunnittelun takia. Palavereissa tehtiin henkilökohtainen suunnitelma koulunkäynnistä tai tarkistettiin suunnitelman toteutumista. Suunnitelma saattoi koskea sitä, että vähennetään tunteja tai tehdään osa suorituksista etänä kotona. Toisaalta ne saattoivat liittyä negatiivisiin tilanteisiin eli siihen, kun erotettiin koulusta tai koulussa oli väkivaltaa tai kiusaamista.

Nuorten kohdalla oli paljon hajontaa siinä, kuinka paljon palavereita heidän koulupolullaan on pidetty: osalla oli monta ja osalla ei yhtään. Moni nuori koki, ettei ollut saanut osallistua palaveriin haluamallaan tavalla. Heidän mielestään palaverit olivat viimeisiä paikkoja, joissa nuori voi itse vaikuttaa asioihin, vaikka tilanteen pitäisi olla juuri toisinpäin. Nuoret kokivat, etteivät he saaneet vaikuttaa omiin asioihin. Esimerkiksi koulun vaihtaminen ei onnistunut, sillä vastauksena tähän pyyntöön oli sanottu, että kiusaaminen jatkuu myös seuraavassa koulussa. Usealla nuorella oli kokemus siitä, että aikuiset juttelivat keskenään ja nuori pääsi vain osaksi aikaa itse mukaan keskusteluun. Tällöin oli monesti jo päätetty asioista nuoren puolesta. Kuuleminen ei siis näissä tilanteissa toteutunut, eikä nuori saanut apua koulunkäyntiinsä.

”Siellä palaverissa oli hallituksen pj, rehtori, terkka, kuraattori, oma ope, pari aineenopea ja sossu. Ne palaveerasi, ja mä odotin ulkopuolella. Sit tulin kuuntelemaan pöydän ääreen, mitä ne oli puhunu”

KOULUPALAVERIT

Vaikka olisikin päässyt osallistumaan kokoukseen osaksi aikaa, ei nuorella välttämättä ollut kokemusta siitä, että hän voisi avoimesti puhua omista asioistaan. Tilanteissa saattoi olla liian monta aikuista paikalla tai vaihtoehtoisesti turvallisen aikuisen läsnäolo puuttui, jolloin nuori ei kokenut voivansa kertoa asioistaan niin, että sillä olisi ollut merkitystä lopputuloksen kannalta tai niin, että hän saisi tukea kertomukseensa.

”Jos on sijaisvanhempi mukana palaverissa ja siellä sijaisperheessä on haasteita, ni ei tuu sanottua muuta ku et hyvin menee, vaikka tilanne ois ihan toinen”

Välillä palavereissa ratkottiin tilanteita tavalla, jonka nuori koki vääränlaiseksi. Esimerkiksi kiusaamiseen oli puututtu niin, että kiusattu päätyi psykologille ja kiusaajalle ei tullut kiusaamisesta seuraamuksia. Toisessa tapauksessa nuoren lastensuojelutausta oli otettu esiin tavalla, joka johti siihen, että koulukavereiden vanhemmat kielsivät lapsiaan olemasta nuoren kanssa. Myös tiedonkulussa oli koettu haasteita.

”Mulle sanottiin et mun pitää käydä saksantunneilla, vaikka olin edellisessä koulussa lopettanu saksan. Ku mun tiedot ei tullu perille uuteen kouluun ja vaikka sanoin siitä, ni ope sanoi, et käyt nyt vaan.”

Aina asioita koulussa ei ole osattu hoitaa nuorten mielestä hienovaraisesti. Palavereiden järjestäminen keskellä koulupäivää nähdään haasteena, sillä silloin koulussa on paljon väkeä ja palaverissa käyminen näkyy kaikille. Yksi nuori nosti ikävänä kokemuksena esiin sen, kun rehtori kuulutti keskusradion kautta palavereista.

KOULUPALAVERIT

Miten palaverin tulisi hoitua?

Nuoret nostivat keskustelussa esiin sen, että palaverissa tulisi olla rento ilmapiiri ja huumoria mukana. Yleensä kokousten ilmapiiri on ollut jännittynyt ja kiusallinen. Esittäytymisen yhteydessä jokainen voisi esimerkiksi kertoa jotain itsestään, mikä lisäisi inhimillisyyttä ja vähentäisi jännittyneisyyttä. Samalla voisi kysyä ”miten menee”, jotta rikottaisiin jää heti palaverin alussa. Paikalla olisi ne, jotka yksilöllisesti määriteltäisiin tarpeellisiksi. Nuorten mielestä nuorten ei tarvitsisi itse olla aina palavereissa paikalla: nuori voisi esimerkiksi kuvata videon tai kirjoittaa kirjeen, joka käsiteltäisiin sitten palaverissa. Vaikka nuori ei olisi itse paikalla, tulisi nuorella olla tieto siitä, että hänen asioistaan keskustellaan palaverissa.

Pohdintaa herätti myös istumajärjestys. Ideaalina ei koeta ainakaan sitä, että nuori on pöydän päässä ja muut vastakkain häntä kohden. Parhaissa palavereissa ei nuorten mukaan ole johtajaa, vaan kaikki ovat keskustelussa samalla tasolla. Jos joku johtaa keskustelua, sen tulisi olla nuorelle läheinen henkilö, eikä esimerkiksi etäinen rehtori. Ideana heitettiin esiin sekin, että nuori saisi toivoa, missä palaveri järjestetään, jotta se olisi nuoren mielestä turvallinen paikka. Nuoret toivoivat myös, että palaverissa olisi jotain syötävää.

”Ollaan kiinnostuneita ihmisestä, ketä varten tultu sinne. Mitä harrastaa? Mitkä on kiinnostuksen kohteet. Et ei pelkästään puhuta ongelmista.”

KOULUPALAVERIT

Nuoret pitivät tärkeänä sitä, että palaverissa edetään lapsen tai nuoren "ehdoilla". Voisi olla esimerkiksi oma lelu mukana tai voisi olla mahdollisuus piirtää palaverin aikana, mikä auttaisi keskittymiseen. Tärkeää on myös se, että palaverissa nähtäisiin nuoren omat tavoitteet ja katsottaisiin yhdessä tulevaisuuteen. Tällöin ei jäätäisi kiinni haasteisiin, vaan pohdittaisiin sitä, miten voidaan olla nuorelle avuksi. Nuoret toivoivat, että palaverissa pysähdyttäisiin yhdessä ihmettelemään ja käytäisiin läpi vaihtoehtoja. Tämä liittyy siihen, ettei ratkaista asioita kiireellä, vaan keskitytään nuoreen. Kohtaamisesta keskustellessa nuoret pohtivat sitä, voisiko kirjaamisen tehdä myöhemmin. Tietokoneen takana istuminen ja kirjaaminen tuo etäisen olon nuorelle. Toisaalta esimerkiksi fläppitaululle puhuminen koettiin helpottavana.

"Me puhuttiin fläpille: mikä oli mukavaa ja helppoa. Näin homma oli paperilla eikä minussa, eikä tarvi katsoa silmiin koko aikaa toista."

Miten palaveri olisi hyvä lopettaa?

Nuorten näkemysten mukaan palaverit olisi hyvä lopettaa positiiviseen viireeseen, jotta voisi hyvillä mielin lähteä palaverista pois, vaikka olisi puhuttu rankkojakin asioita. Pahinta on se, jos asiat hoidetaan kiireellä ilman, että päästään ratkaisuihin, ja palaveri päättyy epätietoisuuteen ja huonoon mieleen. Palaverin lopuksi on nuorten mielestä tärkeää käydä läpi, mitä tapahtuu seuraavaksi ja mitä keneltäkin odotetaan.

"Tehdään sopimus, joka osallistais kaikkia, mitä nuori itse tekee, missä ohjaaja auttaa, mitä sossu tekee, mitä ope. Ja sovitaan stepit jatkoon."

Nuoret toivoivat, että palaverin sisältö purettaisiin palaverin jälkeen turvallisen aikuisen kanssa. Silloin pääsisi käymään läpi sen, millaisia tunteita tai ajatuksia keskustelun aikana heräsi.

TULEVAISUUDEN TÄYDELLINEN KOULUMAAILMA

Tampereen foorumissa siirryttiin iltapäivällä tulevaisuuden tavoitetilän visioimiseen. Keskustelua käytiin siitä, millaisia ratkaisuja päivän aikana esiin nousseisiin haasteisiin voisi löytyä. Kaksi asiaa, jotka korostuivat keskustelussa, olivat yksilöllisyys ja turvallisuus. Nuoret toivoivat, että kaikki otettaisiin yksilöllisesti huomioon taustasta riippumatta. Kaikkien huomioon ottaminen näyttäytyisi myös niin, että mahdollistettaisiin työskentelyrauha kaikille. Nuorten mielestä on tärkeää, että aikuiset ovat kiinnostuneita nuorten asioista. Opettajien toivotaan olevan voimavarakeskeisiä, eli ei kiinnitettäisi huomiota niin paljon siihen, mikä menee huonosti, vaan nähtäisiin jokaisessa potentiaalia.

Täydellinen ilmapiiri koulussa olisi positiivinen, kannustava, yhdenvertainen, rauhallinen ja kunnioittava. Yhdenvertaisuuden toivotaan toteutuvan myös alueellisesti. Toisten kunnioittamista tulisi nuorten mielestä opettaa, jotta opettajia ja toisia oppilaita kunnioitettaisiin enemmän. Toinen opettamisen aihe tulevaisuuden täydellisessä koulumaailmassa olisi tunne- ja vuorovaikutustaidot. Erittäin tärkeä asia koulun ilmapiirissä on se, että se on avoin ja hyväksyvä. Koulussa voisi olla nuorten mielestä enemmän ryhmäytymistä ja yhteisöllisyyttä.

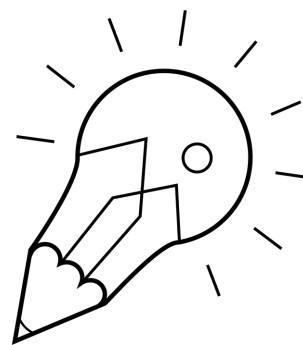
Turvallisuus näyttäytyy nuorten mielestä monella tavalla. Kouluympäristön tulisi olla turvallinen sekä henkisesti että fyysisesti. Yhtäältä turvallisuus voi tarkoittaa sitä, että lapsella on turvallinen olo, jotta hän voi mennä kertomaan asioitaan opettajille. Tämä vaatii opettajalta aktiivisuutta: sitä, että viestii nuorelle, että häntä kiinnostaa nuoren asiat. Toisaalta turvallisuus voi tarkoittaa sitä, että opettajat uskaltavat puuttua asioihin, kuten kiusaamiseen tai leimaamiseen. Nuoret toivoivat, että jokaisessa koulussa olisi riittävät tukiverkot, jotta kaikki lapset saisivat apua koulunkäyntiin ja muihin elämän haasteisiin.

TULEVAISUUDEN TÄYDELLINEN KOULUMAAILMA

Lastensuojelun osalta nuoret pohtivat sitä, miten kouluympäristö voisi tukea nuorta paremmin. Mahdollistettaisiin esimerkiksi se, että voi käydä samaa koulua, vaikka sijaishuoltopaikka vaihtuu, sillä kouluyhteisö saattaa olla itselle hyvin tärkeä. Nuoret toivoivat siis, että nuori saisi itse vaikuttaa koulupaikkaan sijoituksen alkaessa tai sijaishuoltopaikan vaihtuessa. Sijoitetuilla nuorilla ei välttämättä ole samaa energiatasoa käydä koulua, joten olisi hyvä, että koulu ymmärtäisi tämänkin puolen lastensuojelusta. Nuoret kokivat, että lastensuojelusta tulisi puhua myös kouluympäristössä enemmän, jotta tieto lisääntyy ja lastensuojelu normalisoituu. Yksi nuori kertoi olleensa kyllästynyt olemaan piilossa oman taustansa kanssa. Toisaalta uhkana nähdään se, että leimaaminen lisääntyy, jos lastensuojelusta tehdään näkyvämpää. Kuitenkin nuoret toivoivat, että lastensuojelun ammattilaiset ja kokemusasiantuntijat tulisivat kouluihin keskustelemaan nuorten kanssa. Viestit voisivat mennä paremmin läpi nuorelta nuorelle. Kouluissa voisi olla teemapäiviä, jotka mahdollistaisivat edellä mainitut keskustelut. Nuorille voisi järjestää esimerkiksi hyvinvointiviikon tai päihdeteemaisen viikon. Ohessa voisi olla toiminnallista tekemistä, sillä nuorten mielestä ei välttämättä riitä pelkästään se, että puhutaan asioista.

Tulevaisuuden tavoitetilä on nuorten mielestä sellainen, että kouluissa on tarpeeksi resursseja. Opettajien palkkoja voisi nostaa, sillä nuorten mukaan heidän työnkuvansa on muuttunut erittäin vaativaksi. Lisäksi opettajille toivotaan parempaa työhyvinvoinnin tukemista ja sitä, että kouluympäristö ymmärtäisi enemmän myös opettajien inhimillisyyttä, esimerkiksi väsymystä. Koulunkäyntiavustajia olisi enemmän. Luokkakoot olisivat pienempiä tai luokissa olisi enemmän opettajia. Nuorilla oli positiivisia kokemuksia pienryhmistä, joissa on saanut rauhassa opiskella ja keskittyä asioihin, sillä aikuisia on ollut riittävästi.

KIRJETYÖSKENTELY



Tampereen foorumi päättyi kirjeiden kirjoittamiseen. Nuoret saivat kirjoittaa kirjeen valitsemalleen henkilölle kouluun liittyen, esimerkiksi jollekin koulun tärkeälle henkilölle, yleisesti opettajille, päättäjille, ohjaajalle tai sijaisvanhemmalle. Nuorille tarjottiin myös mahdollisuutta siihen, että häntä autetaan kyseessä olevan henkilön etsinnässä ja viestin viemisessä perille. Nuoret kirjoittivat yhteensä kahdeksan kirjettä. Osa halusi kertoa kenelle kirje on osoitettu: yläasteen koululle, valmistavan opetuksen opettajalle, vanhalle opettajalle ja tulevaisuuden täydelliselle opettajalle.

LOPUKSI

"Lastensuojelu koskettaa lähes 100 000 lasta, nuorta ja perhettä Suomessa. Vuonna 2018 lastensuojelun avohuollon piirissä oli lähes 55 000 lasta ja nuorta, sijaishuollossa eli esimerkiksi sijaisperheissä, perhekodeissa ja lastensuojelulaitoksissa asui yli 18 000 lasta ja nuorta sekä jälkihuoltoperustein sijoitettuina tai avohuollon tukea sai lähes 10 000 lasta ja nuorta.

Edellä esitettyjen lukujen valossa voidaan pitää siis lähes varmana, että kouluissa työskentelevät ammattilaiset kohtaavat myös lastensuojelun piirissä olevia lapsia ja nuoria omassa työssään.

Usein koulun ammattilaiset eivät kuitenkaan ole lastensuojelutyön ammattilaisia, eikä heidän tarvitsekaan. Kuitenkin niin tässä raportissa kuin kouluterveyskyselyssä on tullut esiin, että sijaishuollossa asuvat lapset ja nuoret ovat erityisen haavoittuvassa asemassa vanhempansa luona asuviin lapsiin ja nuoriin verrattuna myös koulussa.

Lastensuojelu ja sijaishuolto ovat asioita, joista on hyvä olla tietoisia. Kuten tässäkin raportissa on kuvattu, lapsilla ja nuorilla saattaa olla hankaluuksia keskittyä koulutyöhön, uuden oppimiseen ja yhdessä tekemiseen, jos arjen olosuhteet ovat turvattomia tai opitut tavat käyttäytyä poikkeavatkin muiden vastaavista.

Sijaishuollossa asuvat lapset ja nuoret ovat myös vanhempansa luona asuvia lapsia ja nuoria suuremmassa riskissä joutua kiusaamisen kohteeksi koulussa. Kiusaamisen syynä voi olla pelkästään se, että ei asu syntymävanhempansa luona vaan asumismuoto onkin hieman erilainen, esimerkiksi sijaisperhe. Joskus kiusaaminen voikin saada alkunsa siitä, että käyttäytyminen poikkeaa muiden vastaavasta, usein aikaisemmin elämässä kohdattujen seikkojen vuoksi.

Lastensuojelusta ja sijaishuollosta on hyvä ymmärtää myös se, että jokainen lapsia ja nuori on oma itsensä, omalla historiallaan, toiveillaan ja unelmillaan. Kuten kaikilla syntymävanhempansa luona asuvilla lapsilla ja nuorilla, myös sijaishuollossa asuvilla on kaikki mahdollisuudet kurotella kohti kaikkia unelmiaan, opiskella ja kouluttautua.

Yksittäiselle koulussa työtä tekeväälle ammattilaiselle lastensuojelu ja sijaishuolto saattavat tuntua haastavilta ja laajoilta kokonaisuuksilta, jotka pitäisi hallita täydellisesti. Usein kuitenkin kyse ei ole siitä, että ammattilaisen tulisi ymmärtää koko lastensuojeluun liittyvä palvelu-järjestelmä, sen osat ja eri kehittämishankkeet. Ei liioin ole kyse siitä, että tulisi ymmärtää ja tietää kaikkea sijaishuollosta, siihen siirtymisestä ja haastavista lapsuuden kokemuksista sekä niiden vaikutuksista yksilöön.

Itse sijaishuollossa kasvaneena ja sittemmin useiden kymmenien sijais-
huollossa asuvien ja asuneiden nuorten kanssa kouluteemaakin käsitelleenä
heidän toiveensa tiivistyvät muutamiin seikkoihin. He toivovat
tulevansa nähdyiksi, kuulluiksi ja kohdatuiksi, myös koulussa. Päätöksiä ei
tietenkään tule jättää lasten tehtäväksi mutta pitkälle päästään sillä, että
otetaan lapset ja nuoret osallisiksi omaa elämäänsä koskeviin asioihin mukaan.
Ammattilaisen ei tarvitse pelätä lastensuojelusta ja sijaishuollosta puhumista
vaan siitä voi kysyä lapsilta ja nuorilta itseltään.

Mitä he toivovat sinulta koulussa työtä tekevänä ammattilaisena ja miten sinä
voisit auttaa heitä parhaasi mukaan, että he saisivat keskittyä koulutyöhönsä
parhaalla mahdollisella tavalla?

Yhdellä luotettavalla ja turvallisella ihmissuhteella voi olla merkittäviä
positiivisia vaikutuksia sijaishuollossa asuvan lapsen ja nuoren koulupolulla.
Voisitko se olla sinä, koulussa työtä tekevä ja välittävä aikuinen?"

Onni Westlund, Pesäpuu ry



OTA YHTEYTTÄ

Voit tutustua MindMe – koulu kuuluu kaikille -prosessiin Pesäpuun verkkosivuilla: www.pesapuu.fi/toiminta/koulun-ja-lastensuojelun-yhteistyö/mindme-koulukuuluu-kaikille/

Tutustu myös sijaishuollossa asuneiden Onnin ja Katriinan kokemuksiin koulusta heidän Youtube-kanavallaan. Samalla kun he kulkivat koulupolkua varhaiskasvatuksesta, ala- ja yläasteen kautta toiselle asteelle, he kulkivat matkaa myös lastensuojelun avo-, sijais- ja jälkihuollon kautta kohti itsenäistymistä. Videot löytyvät:

www.youtube.com/channel/UCMABM9c2_Ci22RjigLFgc3w

Mikäli olet kiinnostunut tietämään lisää siitä, miten tukea lastensuojelun sijaishuollossa asuvia lapsia ja nuoria koulussa voit olla yhteydessä:

Christine Väливаara

Kehittämispäällikkö

christine.valivaara@pesapuu.fi

Hanna-Leena Niemelä

Kehittämispäällikkö

hanna-leena.niemela@pesapuu.fi

Sijaishuollossa asuvien ja asuneiden nuorten vertaisuuteen, osallisuuteen ja kokemuksiin liittyen voit olla yhteydessä:

Katriina Nokireki

Asiantuntija

katriina.nokireki@pesapuu.fi

Onni Westlund

Asiantuntija

onni.westlund@pesapuu.fi